

Verlichte en minder verlichte ondernemers

Commentaar op de column van Erik de Gier

Peter Smulders*

Ondernemers moeten meer verantwoordelijkheid krijgen voor het sociale beleid van hun bedrijf. Erik de Gier gaat ervan uit dat dat goed is voor de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. Hij verwijst naar verlichte werkgevers die zo'n 100 jaar geleden in de Verenigde Staten, Engeland, Duitsland en ook Nederland een uitgebreid sociaal beleid introduceerden in hun bedrijven, niet zelden naar volle tevredenheid van hun werknemers.

Wie kan daar bezwaar tegen hebben? Maar stel nou eens – even voor de gedachtegang – dat de ondernemers de volle verantwoordelijkheid zouden krijgen voor het sociale beleid in Nederland. Weg met die overheids- en vakbondsbemoeienis. Weg met die knellende cao's. Wat zou er dan gebeuren? Ik zie die toekomst lang niet zo positief in als Erik de Gier.

We hoeven maar naar de werkomstandigheden in de bouw in Qatar, de kledingindustrie in Bangladesh of de steenfabrieken in Pakistan te kijken om te weten dat ongeremde ondernemingsvrijheid grote risico's met zich meebrengt.

Maar ook dichterbij is hetzelfde verschijnsel te ontdekken. Arne Kalleberg (2011, 2012) heeft met cijfers laten zien dat in de Verenigde Staten de kwaliteit van de arbeid vanaf de jaren negentig tot ver in de 21ste eeuw verslechterde. En dat werd volgens Kalleberg en andere commentatoren onder meer veroorzaakt door de afnemende invloed van de vakbonden en door de eenzijdige aandacht van de Amerikaanse overheid voor prijsstabiliteit en inflatie en niet voor werkloosheidsbestrijding en creatie van (goede) banen. De Amerikaanse ondernemers kregen in die periode dus vrij baan en dat leidde niet bepaald tot verbetering van arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. In de termen van Kalleberg leidde die ondernemersvrijheid tot meer '*precarious work*' en '*bad jobs*'.

Waar zouden in Nederland die ondernemers zitten die de grootste vrijheid hebben tot het maken van hun eigen excellente sociale beleid? Zouden dat niet de 270.000 familiebedrijven (CBS, 2016) zijn? Zo'n 70 procent van alle bedrijven in ons land is een familiebedrijf. Vooral in de landbouw, de horeca, de bouw en de handel komen die veel voor. En doen die sectoren het zo goed qua arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden? Blijkens recent onderzoek (Smulders & Van den Bossche, 2016) scoren beroepen in die sectoren niet bepaald hoog op de factor kwaliteit van de arbeid. Het zijn over het algemeen beroepen met een hoge mate van flex en onzekerheid.

Van verlichte, sociaal-voelende ondernemers kunnen we er niet genoeg hebben. Maar een ongeclausuleerde vrijheid voor ondernemers om het sociale onderne-

* Peter Smulders is research fellow TNO. E-mail: peter.smulders@tno.nl.

mingsbeleid in Nederland te bepalen, kan risicovolle kanten hebben. Bovendien: in tijden van globalisering, extreme concurrentiestrijd, automatisering en robotisering zal het toch heel moeilijk worden om sociaal beleid te laten prevaleren boven overleven als bedrijf.

Voor het welzijn van de werknemers lijken van groter belang een degelijk sociaaleconomisch overheidsbeleid, constructief overleg van de sociale partners in de SER, sociale akkoorden, vakbondsinvloed en goede collectieve arbeidsovereenkomsten. Het is te hopen dat het economisch herstel doorzet en dat de vraag naar arbeid weer zal aantrekken. Dat is de beste garantie voor constructief overleg tussen sociale partners zowel op landelijk als op bedrijfsniveau. En dat kan als effect hebben het doen verminderen van flexbaantjes, arbeidsonzekerheid en ongelijkheid.

Literatuur

- CBS (2016). Ruim 270 duizend familiebedrijven. *CBS-Nieuwsbericht*, 22 september 2016.
- Kalleberg, A. (2011). *Good jobs, bad jobs: the rise of polarized and precarious employment systems in the United States, 1970s to 2000s*. New York, NY: Russell Sage.
- Kalleberg, A. (2012). Job quality and precarious work: clarifications, controverses, and challenges. *Work and Occupations*, 39, 427-448.
- Smulders, P.G.W. & Bossche, S. van den (2016). Neergaande trend in de kwaliteit van de arbeid. *Economisch Statistische Berichten*, 101, 4742, 654-657.